

U zaključnom dijelu (str. 199 – 204) Leff govori o okolnostima samoubojstva Zose Szajkowskoga. Analizira i sudbinu dokumenata za koje je ustanovljeno da su ukradeni i osvrće se na njihovu povijesnu važnost u poslijeratnom razdoblju. Njezina zaključna riječ odnosi se na paradoks sadržan u samoj prirodi arhiva. Dok s jedne strane tvorci arhiva spašavaju prošlost i čuvaju povijesne dokumente da bi ih povjesničari mogli istraživati, s druge strane postoji svojevrsno nasilje u procesu arhiviranja. Sama organizacija arhiva stavlja dokumente u neki drugi kontekst i na taj način mijenja njihovo značenje. Leff ističe da arhive ne treba gledati kao cjelovite spomenike povijesti nego kao spašene hrpice dokumenata.

GABI ABRAMAC

Neven Šantić, *Ljepotica i zvijer. Mali kompendij hrvatskog regionalizma* (Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 2013), 159 str.

Politolog i novinar Neven Šantić u knjizi *Ljepotica i zvijer. Mali kompendij hrvatskog regionalizma* veoma sažeto i jasno iznosi svoje viđenje regionalizma, odnosno dvadeset neuspjelih godina regionalizacije Hrvatske. U svojim kratkim esejima Šantić nam pruža uvid u povijest hrvatskih regionalističkih pokušaja, od kojih ni jedan nije ostvaren, kritiku županijskoga ustroja Hrvatske i sve prijedloge regionalne podjele Hrvatske od 1993. do 2012. godine. Već je i sam dio naslova, *Ljepotica i zvijer*, intrigantan. Prema Šantiću, upravo su hrvatske regije ta ljepotica, a zvijer čini centralistički uređena država. Na samom početku knjige Šantić nam daje opći prikaz povijesti regija i u zapadnoj Europi, sa simboličnim zaključkom da “Europa odavno zna da ‘svi putovi ne trebaju voditi u Rim, problem je što to u Hrvatskoj još nije jasno” (str. 28).

Prema Šantićevu mišljenju, upravo su regionalističke stranke glavni promotor ideje regionalizma u Hrvatskoj i tvrdi da se one odlikuju time što se “političkim sredstvima bore za regionalizaciju i što veću regionalnu autonomiju, bez obzira na to je li im krajnji cilj ostati samo na tome, ili su spremne ići u bitku s nacionalnom državom sve do moguće secesije” (str. 29). S druge strane, regionalne su stranke one koje djeluju na nacionalnoj razini te se natječu na izborima u svim jedinicama, ali uspješno samo u određenim izbornim jedinicama, iznoseći primjer Hrvatske seljačke stranke.

Šantić tvrdi da postoje tri razloga za osnivanje regionalnih stranaka u Hrvatskoj. Prvi je svijest o potrebi afirmacije regionalnih interesa u novom, demokratskom okruženju; drugi je globalizacija i globalizam kao trijumf ekonomije nad politikom i međudržavnim granicama; posljednji, treći, mogući su scenariji raspleta političke krize u bivšoj Jugoslaviji, jer 1989./1990. još nije bilo sasvim jasno kako će ona završiti. Regionalizacija je, kako kaže autor, traganje za “ustavno-političkim modelom kako bi se, koji god se pristup regionalizaciji prihvati, državom upravljalo na najprijateljujiviji i najdjelotvorniji način s maksimalnim motiviranjem građana da u tome sudjeluju” (str. 121).

Povijesni pregled hrvatskih regionalističkih stranaka Šantić započinje s Istarskim demokratskim saborom (IDS) (str. 41 – 54), koji je, prema njegovu mišljenju, “ledolamac” decentralizacije i regionalizacije Hrvatske te je otpočetak svojega

djelovanja iritirao središnju vlast Franje Tuđmana i Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) tijekom devedesetih godina XX. stoljeća. Jedan od regionalnih iskoraka bilo je primanje Istarske županije u Skupštinu europskih regija 1994. godine. Naglašeni istarski identitet tamošnjih građana i još više liberalno-socijaldemokratske vrijednosti koje je zastupao IDS bili su razlozi za uspjeh te stranke, koja je, kada je riječ o regionalizaciji Hrvatske, jedini profiter županijskoga ustroja.

Slijedi analiza Primorsko-goranskoga saveza (PGS) (str. 55 – 65), prvotno osnovanog kao Riječki demokratski savez, koji je, kako kaže Šantić, jedan od jačih pokreta za regionalizam u Hrvatskoj iako nije donio očekivane učinke poput onih u Istri. Razloge neuspjeha Šantić vidi u problemu regionalne identifikacije geografski i kulturološki raznolikoga područja Primorsko-goranske županije kao i u stranačkim raskolima te u programskoj difuznosti triju regionalističkih stranaka: Riječkoga demokratskog saveza, Autonomne regionalne stranke Hrvatskoga primorja, Gorskoga kotara, otoka i Rijeke te Liste za Rijeku.

Iako su regionalističke i lokalne stranke osnovane u Slavoniji i Baranji (str. 67 – 73) bile prisutne otpočetak uspostave višestranačja u Hrvatskoj, svoj zamah doživjele su 2005., nakon što je osnovan Hrvatski demokratski savez Slavonije i Baranje (HDSSB). Idejni tvorac HDSSB-a bio je Branimir Glavaš nakon političkoga razlaza s HDZ-om. Glavaš je postao “propovjednik” regionalizma na najjednostavniji način. “Vidjevši gospodarski i socijalno osiromašene Slavoniju i Baranju, nezadovoljne građane s visoko razvijenom svijesću o regionalnoj pripadnosti, te centralistički nastrojenu vlast koja mu kao neprikosnovenom slavonsko-baranjskom gubernatoru nije više htjela hraniti sve veće apetite, osvrnuo se oko sebe i zbrojio dva i dva” (str. 67).

Zasigurno najtragičnija priča hrvatskih regionalističkih stranaka, prema Šantiću, bila je ona Dalmatinske akcije, koja se zalagala za Dalmaciju kao zasebnu regiju unutar Hrvatske (str. 75 – 86). Pored toga, upravo je Dalmatinska akcija s IDS-om i PGS-om donijela Deklaraciju o regionalnoj Hrvatskoj te su i zajedno izišli na parlamentarne izbore 1992. godine. Iako se očekivao politički uspon Dalmatinske akcije, pogotovo nakon županijskih i lokalnih izbora 1993., dogodio se *de facto* kraj, nakon eksplozije bombe u središnjim stranačkim prostorijama u Splitu, te montirani politički proces, jer je državni vrh smatrao da je Dalmatinska akcija to sama inscenirala. Iako su svi optuženi oslobođeni optužbe, taj je slučaj politički praktično pokopao Dalmatinsku akciju.

Povijesni pregled hrvatskih regionalističkih stranaka Šantić zaključuje sa sjevernom Hrvatskom, odnosno Međimurjem, te Hrvatskim zagorjem (str. 87 – 92). Tako piše da je regionalističko organiziranje u Međimurju počelo 1992. osnivanjem Kršćanskih demokrata Međimurja. U Hrvatskom zagorju to počinje 1997., kada je Stanko Belina u Oroslavju osnovao Zagorsku demokratsku stranku pod geslom “Zagorec je navek bil sin Hrvatski, ali Hrvatska mora biti Zagorcu mati, a ne maćeha”. No stranački je raskol utjecao na to da u Zagorju regionalizam nije zaživio. Pored toga, Franjo Tuđman, kao autokrat, zasigurno je s prijezirom gledao na takve zagorske regionalističke pokušaje jer je i sam bio Zagorac.

Šantić u svojoj knjizi za nabrojene političke stranke, kao i za one manje koje nismo spomenuli, prikazuje stranačke ciljeve, glavne stranačke dužnosnike, izborne rezultate te mnogobrojne stranačke raskole. Na kraju knjige donosi prijedloge regionalne

podjele Hrvatske od 1993. i Deklaracije o regionalnoj Hrvatskoj, gdje se predlagalo osnivanje šest do osam regija po austrijskom modelu, do 2011., kada je Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo u projektu o decentralizaciji i regionalizaciji države zajedno s profesorima Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu objavio knjigu *Decentralizacija* (str. 121 – 140).

Iako knjizi zacijelo nedostaje teorijski okvir o regionalističkim strankama, ipak je treba pozdraviti. Zaključno možemo reći da je Šantić napisao dobru i vrijednu knjigu i treba je preporučiti svima, osobito onima koje zanimaju hrvatski politički sustav i upravljanje te suvremena hrvatska politička povijest. Regionalizam je tema koja je otpočetak uspostave višestranačja prisutna u Hrvatskoj, i u političkom životu i u znanstvenoj javnosti, posebno u politologiji. Političke stranke i njihovi vođe, kao i u drugim važnim pitanjima, ne slušaju savjete znanstvenika i struke. Iako je sadašnje stanje sa županijama i općinama pogubno i neodrživo za Hrvatsku, vodećim političkim strankama to odgovara jer ih takav sustav drži na vlasti.

VELIMIR VESELINOVIĆ

Francesca Rolandi, *Con ventiquattromila baci. L'influenza della cultura di massa italiana in Jugoslavia (1955-1965)* (Bologna: Bononia University Press, 2015), 196 str.

Hrvatsko-talijanske i slovensko-talijanske povijesne i kulturne veze neiscrpna su tema koja obuhvaća višestoljetno prožimanje u neposrednom dodiru na prostoru od Posočja do južnih jadranskih obala te utjecaje koji su, najčešće sa zapada prema istoku, prodirali i dublje u unutrašnjost. Iako je donijelo do tada najteže epizode u međunacionalnim odnosima naroda koji su živjeli i jedni do drugih i jedni s drugima, XX. stoljeće ne razlikuje se umnogome od prethodnih te donosi šaroliku slojevitost odnosa, no u novom političkom okviru – sada između Italije i Jugoslavije. Političko otvaranje socijalističke Jugoslavije i modernizacijski procesi druge polovine stoljeća otvorili su prostor plimi koja je donijela talijanski utjecaj u popularnoj, potrošačkoj i medijskoj kulturi te veoma opipljive novosti u svakodnevi. S obzirom na različita povijesna iskustva, kulturnu podlogu i zemljopisnu udaljenost, ti su utjecaji ponegdje u Jugoslaviji oblikovali novi sloj već ustaljenih odnosa, a ponegdje se Italija prvi put izravno upoznavala kao susjeda i najbliži Zapad. Podulji popis dokaza o suradnji i povezanosti u pedesetim i šezdesetim godinama mogao bi uključivati bicikle, motocikle, fiata i fiće na jugoslavenskim cestama, sjenu Sanrema na pozornicama zagrebačkoga, opatijskoga i splitskoga festivala zabavne glazbe, emisije RAI-ja i njihove sljedbenike na televizijskim ekranima, nabavu šušlavaca te ukrasnih gondola i lutaka. Stigli su potom cirkusi, lunaparkovi, *pizza*, Eurocrem i štošta drugoga. U Italiju su otišle Silva Koščina i Beba Lončar, Veljko Bulajić surađivao je s neorealisticima, televizijski doktor Luidi bio je padovanski student i ljubitelj Dantea, Talijani su bili poslovni ljudi kao u Bauerovu *Martinu među oblacima*, ljuti neprijatelji ili čak dobroćudni vojnici u partizanskim filmovima.